

ne yazdığı şerhtir (el-Hizânetü'l-âmmе, nr. 496). 12. *Behcetü'l-kaşid bi-şerhi'l-Merâşid*. Babasının amcası Muhammed el-Arabî'nin *Merâşidü'l-mu'temed fi makâşidi'l-mu'tekad* adlı eserinin şerhidir (el-Hizânetü'l-âmmе, nr. 95). 13. *Zehrû's-şemârîh (eş-Şemârîh) fi 'ilmi't-târîh* (el-Hizânetü'l-âmmе, nr. 494, 537; el-Hizânetü'l-Haseniyye, nr. 844). 14. *İbtihâcû'l-kulûb fi menâkıbi (bi-haberi)'ş-Şeyh Ebi'l-Mehâsin ve şeyhihi Sîdi 'Abdirrahmân el-Meczûb*. Babasının dedesi Ebû'l-Mehâsin el-Fâsî ve onun şeyhinin menâkıbına dairdir (el-Hizânetü'l-âmmе, nr. 522, 1222, 1449, 2627, 3306, 3582, 6145). 15. *Ezhârû'l-bustân fi menâkıbi's-Şeyh 'Abdirrahmân*. Ebû'l-Mehâsin el-Fâsî'nin Ârif el-Fâsî diye tanınan kardeşi Ebû Zeyd Abdurrahman b. Muhammed el-Fâsî'nin biyografisine dairdir (el-Hizânetü'l-Haseniyye, nr. 583). 16. *Tuhtetü'l-ekâbir fi menâkıbi (aḥ-bârî)'ş-Şeyh 'Abdilkâdir*. Babası Abdülkâdir el-Fâsî'nin biyografisine dairdir (el-Hizânetü'l-Haseniyye, nr. 643, 707). 17. *Zikru ba'zı meşâhîri Fâs fi'l-ka-dîm*. İbnü'l-Ahmer ile diğer bazı müelliflere de nisbet edilen ve *Büyûttâtü Fâsi'l-kübrâ* adıyla yayımlanan eserin (Rabat 1972) Abdurrahman el-Fâsî tarafından ihtisar edildiği ve kitaba bazı ilâvelerde bulunulduğu söylenmektedir (Fâsî'nin eserleri için ayrıca bk. Muhammed el-Fâsî'nin bibliyografyadaki makalesi).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed el-Arabî el-Fâsî, *Mir'âtü'l-meḥâsin min aḥbârî's-Şeyh Ebi'l-Mehâsin*, Fas 1323/1905, s. 147-150; Kâdirî, *Neşrû'l-meşânî*, II, 325-329; Selâvi, *Kitâbü'l-İstikşâ*, VII, 45, 108; *İzâhu'l-meknân*, I, 9, 106, 113, 162, 296, 378; II, 142, 234, 412, 499, 525, 561, 659; Brockelmann, *GAL*, II, 612; *Suppl.*, II, 694-695; Serkis, *Mu'cem*, I, 1010; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, V, 145; Abdüsselâm b. Abdülkâdir b. Süde, *Deltilü mü'errihi'l-Mağribi'l-aḥşâ*, Dârülbeyzâ 1960-65, I, 62, 144, 175, 176, 185, 196, 217, 236; II, 289, 313, 377, 403, 407, 430; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-feḥâris*, II, 735-736; a.mlf., *et-Teḥrâtü'l-idâriyye* (Özel), III, 21-23; A. L. de Premare, *Sîdi 'Abd er-Rahmân el-Mejdûb*, Paris 1985, s. 155-189; İbrâhim Harekât, *et-Teyyârâtü's-siyâsiyye ve'l-fikriyye bi'l-Mağrib kable'l-himâye*, Dârülbeyzâ 1405/1985, s. 263; a.mlf., *es-Siyâse ve'l-müctema' fi'l-aşri's-Şa'dî*, Dârülbeyzâ 1987, s. 192; Ömer Ferruh, *Me'âlimü'l-edebî'l-'Arabî*, Beyrut 1406/1986, II, 777-781; Muhammed el-Fâsî, "el-'Âlimü'l-mevsû'î Ebû Zeyd 'Abdurrahmân el-Fâsî ma'a ka'ime kâmile li-mu'ellifâtih", *MMLA*, LVIII (1986), s. 122-140; aynı makale, *el-Menâhil*, XXXV, Rabat 1986, s. 55-80; E. Lévi-Provençal, "Abd al-Rahmân al-Fâsî", *EI²* (İng.), I, 86; Ch. Pellat, "al-Fâsî", *EI² Suppl.* (İng.), s. 302.

İBRÂHİM HAREKÂT

FÂSÎ, Abdülkâdir b. Ali

(عبدالقادر بن علي الفاسي)

Ebû Muhammed (Ebû's-Suûd)

Abdülkâdir b. Ali

b. Yûsuf el-Fihri el-Fâsî

(ö. 1091/1680)

Âlim ve mutasavvıf.

2 Ramazan 1007'de (29 Mart 1599) Fas'ın kuzeyinde bulunan Kasrülkebîr'de (Alcazarquivir) doğdu. Endülüs asıllı olup Fas'a yerleşen, birçok âlim ve mutasavvıfın yetiştiği bir aileye mensuptur. İlk tahsilini babasının ve diğer âlimlerin yanında yaptı. Öğrenimini sürdürmek maksadıyla 1025 (1616) yılında Fas'a gitti. Aralarında Ârif el-Fâsî diye tanınan babasının amcası Ebû Zeyd (Ebû Muhammed) Abdurrahman b. Muhammed el-Fâsî, Ebû'l-Kâsım b. Ebû'n-Nuaym el-Gassânî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed el-Makkarî ve İbn Âşir el-Fâsî'nin bulunduğu birçok hocadan ders aldı. Bu arada mutasavvıflarla tanıştı. Çok etkilendiği Şeyh Abdurrahman b. Muhammed el-Fâsî'ye intisap etti. İlim ve takvâsı ile kısa zamanda şöhrete kavuşan Abdülkâdir, dedesi Ebû'l-Mehâsin el-Fâsî'nin Fas'ta kurduğu ez-Zâviyetü'l-Fâsiyye'nin şeyhi oldu. Burada ve Câmiu'l-Karaviyyîn'de başta hadis olmak üzere çeşitli dersler verdi ve çok sayıda öğrenci yetiştirdi. Aralarında oğlu Ebû Zeyd Abdurrahman ile Ebû Ali el-Yûsî, Ebû'l-Hasan el-Hureysî, Muhammed b. Abdüsselâm el-Bennânî ve Ebû Sâlim el-Ayyâşî gibi tanınmış âlimlerin de bulunduğu öğrencileri hakkında oğlu Abdurrahman *İbtihâcû'l-beş'ir fi men karâ'e 'ale's-Şeyh 'Abdilkâdir* adıyla bir eser yazmıştır.

Resmî görev almayı kabul etmeyen Abdülkâdir el-Fâsî kitap istinsah ederek hayatını kazanmıştır. En çok istinsah ettiği kitaplar Buhârî ve Müslim'in *el-Câmi'u's-şâhih*'leridir. Abdülhay el-Kettânî, Fâsî'nin yazdığı nefis bir *Şâhih-i Buhârî* nüshasının kendisinde mevcut olduğunu söyler (*Fihrisü'l-feḥâris*, II, 776). Fâsî 8 Ramazan 1091 (2 Ekim 1680) tarihinde vefat etti ve vasiyeti üzerine kendi zâviyesine defnedildi. Bazı kaynaklarda vefat günü 9 Ramazan olarak geçmektedir.

Eserleri. Abdülkâdir el-Fâsî'nin çoğu öğrencileri tarafından toplanıp bir araya getirilmiş fetva ve ders notlarından oluşan belli başlı eserleri şunlardır: 1. *en-Nevâzilü'l-kübrâ* (el-Ecvibetü'l-kübrâ)

(I-II, Fas 1319). Fıkha dairdir. 2. *el-Fıkhîyye*. Cessûs lakabıyla tanınan Muhammed b. Kâsım el-Fâsî'nin şerhiyle birlikte basılmıştır (Fas 1315). 3. *Hâşiyetü Şaḥîhî'l-Buhârî* (Fas 1307). Oğlu Abdurrahman el-Fâsî tarafından derlenmiştir. 4. *Risâle fi'l-imâmeti'l-'uzmâ* (Fas 1316, mecmua içinde). 5. *Fihristü's-Şeyh 'Abdilkâdir el-Fâsî*. Muhammed Ben Şeneb tarafından Fransızca tercümesiyle birlikte yayımlanmıştır (*Etude sur les person-nage mentionnés dans l'Igaza du Cheikh Abd al-Qâdir el-Fasy*, Paris 1907). 6. *el-'Aḳide*. Oğlu Abdurrahman el-Fâsî tarafından şerhedilmiştir (Rabat el-Hizânetü'l-âmmе, nr. 496). 7. *en-Neticetü'l-maḥmûde fi'r-red 'alâ zâ'imî milkiyyeti Vâdi'l-Meşmûde*. Bir nüshası Fas'ta el-Hizânetü'l-Ahmediyye'de mevcuttur (Abdüsselâm b. Abdülkâdir b. Süde, I, 62). Fâsî'nin ayrıca *el-Ferâ'iz ve's-sünen* adlı bir eseri olduğu kaydedilmektedir (Kâdirî, II, 272).

Abdülkâdir el-Fâsî'nin hayatı hakkında müstakil eserler telif edilmiştir. Bunların arasında en tanınmış, oğlu Ebû Zeyd Abdurrahman'ın *Tuhtetü'l-ekâbir fi menâkıbi's-Şeyh 'Abdilkâdir* adlı kitabıdır. Yine Abdurrahman tarafından dedesinin amcası Ârif el-Fâsî'yle ilgili olarak yazılan *Ezhârû'l-bustân fi menâkıbi's-Şeyh 'Abdirrahmân* da Abdülkâdir el-Fâsî'ye dair haber ve menâkıbeleri ihtiva etmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahman b. Abdülkâdir el-Fâsî, *Tuhtetü'l-ekâbir fi menâkıbi's-Şeyh 'Abdilkâdir*, Rabat el-Hizânetü'l-melikiyye, nr. 707; a.mlf., *Ezhârû'l-bustân*, Rabat el-Hizânetü'l-âmmе, nr. 2074, s. 406; Ahmed b. Ya'kûb el-Vellâlî, *Me-bâhişü'l-envâr*, Rabat el-Hizânetü'l-âmmе, nr. 2305; Muhibbî, *Hulâşatü'l-eşer*, II, 444-446; Kâdirî, *Neşrû'l-meşânî*, II, 270-279; Versilânî, *Nûzhetü'l-enzâr fi faḥḥi 'ilmi't-târîh ve'l-aḥbâr*, Beyrut 1394/1974, I, 124; Selâvi, *Kitâbü'l-İstikşâ*, VII, 4, 45, 105, 108; Serkis, *Mu'cem*, I, 207; II, 1430; Mahlûf, *Şeceretü'n-nûr*, s. 314-315; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 263; II, 708; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-feḥâris*, II, 763-771; ayrıca bk. İndeks; Ziriklî, *el-'Âlâm*, IV, 166; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, V, 295; Muhammed Dâvûd, *Târîhu Tıtvân*, Tıtvân 1379/1959, I, 304-309; Abdüsselâm b. Abdülkâdir b. Süde, *Deltilü mü'errihi'l-Mağribi'l-aḥşâ*, Dârülbeyzâ 1960-65, I, 62, 179, 196; II, 315; Ömer Ferruh, *Me'âlimü'l-edebî'l-'Arabî*, Beyrut 1406/1986, II, 777-781; E. Lévi-Provençal, "Abd al-Qâdir al-Fâsî", *EI²* (İng.), I, 70; Ch. Pellat, "al-Fâsî", *EI² Suppl.* (İng.), s. 302-303.

İBRÂHİM HAREKÂT

FÂSÎ, Ebû İmrân

(bk. EBÜ İMRÂN el-FÂSÎ).